

HRVATSKI KRALJEVI U DUBROVNIKU

KRALJ MIROSLAV I KRALJICA MARGARITA

U starom dijelu grada Dubrovnika kod zidina na Pustijerni bijaše nekada mala crkvice sv. Stjepana Prvomučenika, koju spominje i Konstantin Porfirogenet god. 949. On kaže, da se u njoj čuvaju moći sv. Pankracija. Bit će po nekim piscima, da je to bila ondašnja katedrala, premda su joj dimenzije bile vrlo malene. God. 1927. otkopali smo prizemlje sadašnje veće crkve sv. Stjepana, koju su nad onom malom crkvicom dali podignuti hrvatski kralj Stjepan Miroslav i žena mu kraljica Margarita oko sredine X. stoljeća. Ali i ta je crkva sada već ruševina. Našli smo usred nje i temeljne zidove i ostatke apside one prve male crkvice sv. Stjepana, koju spominje Porfirogenet.¹⁾ (Sl. 1.)

O toj crkvi pišu mnogi dubrovački povjesničari, a dosta kritički pisac Junije Rastić²⁾ kaže po prilici ovako: kralj trebinjski Pavlimir (?) na povratku iz Rima oko god. 920. (?) udiijelo je velike milostinje ovoj crkvi i tu je pohranio moći petero svetaca, koje je donio iz Rima: sv. Nereja, sv. Ahileja, sv. Pankracija, sv. Domitile i sv. Petro-

¹⁾ Time je posve razbistreno pitanje, koje se g. 1897. raspravljalo u dubrovačkim listovima dosta polemičnim tonom, gdje se prigovaralo dubrovačkom svećenstvu, da je ono dalo porušiti onu prvu crkvu sv. Stjepana. Prigovaratelji su mislili, da je neka sakristija sa strane bila ta prva crkva.

²⁾ Chronica ragusina Junii Resti. Script. VII. Monum. spect. histor. Slav. mer. XXV. str. 26—27.

nile, kćeri sv. Petra. Radi vjerovanja, da su tu neke sv. moći, postade ta crkva glasovita i znalo se za nju po svojoj Hrvatskoj, Bijeloj i Crvenoj.

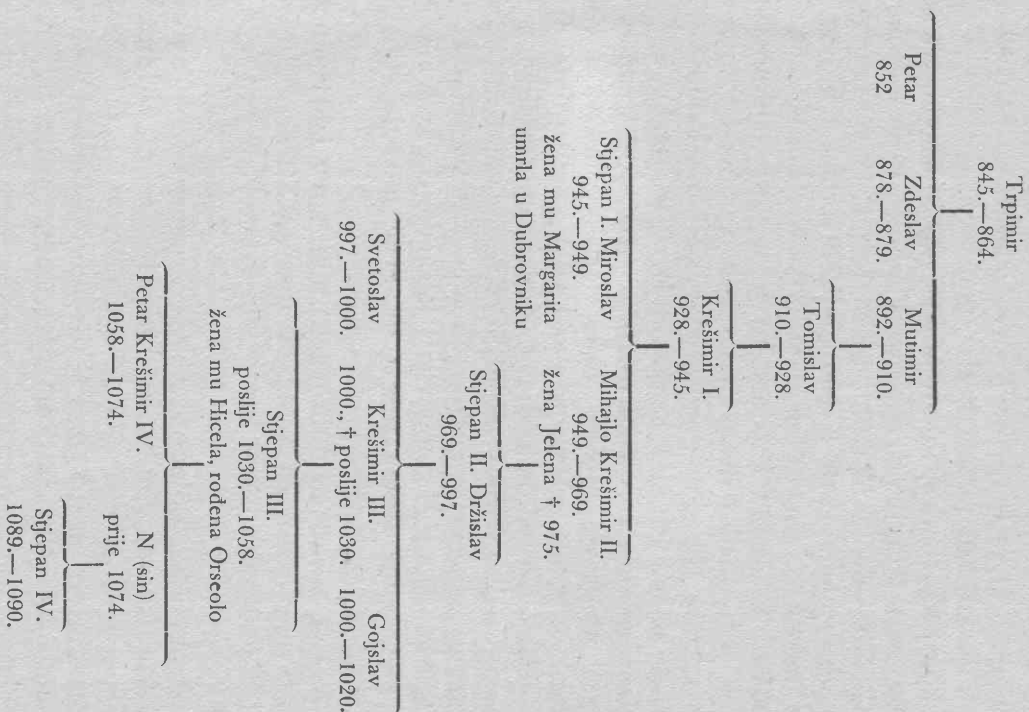
Hrvatska država do potkraj X. v. sezala je na jug do rijeke Bojane. Zvala se Bijela Hrvatska od rijeke Raše u Istri do rijeke Neretve, a od Neretve do Bojane zvala se Crvena Hrvatska, kako nam svjedoče osim Ljetopisa popa Dukljanina i dubrovački povjesničari Crijević (Cerva), Orbini, Lukarić, Rastić, pa Dandolo i Vitezović, što ćemo iznijeti malo poslije.

Grad Dubrovnik sa zemljištem od sv. Jakova u Višnjici do Tri Crkve na Boninovu blizu granice Gruža bio je osobita općina (communitas), a oko toga dubrovačkog zemljišta prostirala se oblast Travunja, koja je bila u Crvenoj Hrvatskoj, i ona je bila pod suverenskom vlašću hrvatskih kraljeva sve do potkraj X. stoljeća.

U ono su doba Dubrovnik, Kotor, Split, Trogir, Zadar i kvarnerski otoci sačinjavali posebnu oblast Dalmaciju (temat dalmatinski), koja je bila u vlasti bizantinskoga cara. Već je prvi hrvatski kralj Mihajlo Tomislav vladao tom Dalmacijom u ime bizantinskoga cara, a i neki njegovi nasljednici sve do kralja Petra Krešimira Velikoga, koji je sjediniu ovu Dalmaciju s Hrvatskom u jedno kraljevstvo: regnum Croatiae et Dalmatiae.³⁾

Hrvatski kralj Stjepan Miroslav, koji je kraljevaio od g. 945. do 949., radi slaba zdravlja zavjetovao se, da će se sa ženom kraljicom Margaritom pokloniti čuvenim moćima u crkvi sv. Stjepana u Dubrovniku, a to su oni i učinili. Da vidimo što jasnije, koje mjesto u lozi hrvatske narodne dinastije zauzima taj vladar, donosimo čitavo rodoslovlje Trpimirovića.

³⁾ Dr. Šišić, Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara. Zagreb. 1925., str. 440.

Dr. Ferdo Šišić u svojoj Povijesti kaže,⁴⁾ da je kralj Krešimir I. znao hrvatsku državu održati na onoj visini i snazi, do koje ju podiže kralj Tomislav.⁵⁾

Kralj Krešimir I. umro je god. 945. i ostavio dva sina, Miroslava i Mihajla Krešimira. Vladanje preuze jamačno stariji Miroslav (945.—949.), i ako je po slavenskom drevnom običajnom pravu trebao podijeliti vlast s bratom. Iz toga porodi se buna u korist Mihajla Krešimira, a na čelu te bune bio je ban Pribina. To je urodilo velikim smutnjama u hrvatskoj državi i najzad građanskim ratom, u kojem kralj Miroslav pogibe od ruke bana Pribine. Tada posta kraljem Mihajlo Krešimir II. (949.—969.). Za toga građanskog rata Hrvatska oslabi, i tada srpski župan Časlav Klomirović proširi svoju vlast na ondašnju oblast Bosnu i na oblast Soli (kraj oko Tuzle), koje su dotada bile pod vlašću hrvatskih kraljeva. Kad se opet prilike u Hrvatskoj središe, kralj Mihajlo Krešimir povрати Bosnu Hrvatskoj po smrti srpskog župana Časlava oko g. 960. Mihajlo Krešimir II., obnovitelj hrvatske države, umro je 969. g. O tome svemu piše i dr. Šišić u svojoj Povijesti Hrvata.

Kralja Miroslava dubrovački pisci zovu i Stjepanom i Miroslavom, a trogirski rukopis zove ga Stjepan Miroslav. Kralju je jamačno bilo krsno ime Stjepan, a narodno Miroslav.

Dubrovački povjesničari, kao na pr. Rastić (Resti), Crijević (Cerva), Appendini, Lukarić, Farlati, Orbini, Matijašević i drugi pišu, da je kralj Hrvatske i Dalmacije Stjepan, zvan po drugima i Miroslav, pohodio Dubrovnik sa svojom ženom kraljicom Margaritom, koja je bila ro-

⁴⁾ Šišić, nav. dj., str. 451.—457.

⁵⁾ Šišić je doduše između Tomislava i Krešimira I. umetnuo Trpimira II., ali toga vladara nije po svojoj prilici ni bilo, kako je to dokazao pokojni Klaić.

dom⁶⁾ rimska plemkinja, a po ženskoj lozi u svojiti s dubrovačkom plemićkom obitelji De Croce (Križić); da je s njima došla u Dubrovnik i kraljevska svita, baruni i velmože, te velikasiće, dvoranke kraljičine, i velika vojnička pratnja; da su bili dočekani od senata, puka, nadbiskupa i klera veličanstveno i s kraljevskim dočekom; da su pohodili (prvu malu) crkvu sv. Stjepana na Pustjerni; poslije da su sagradili kao zadužbinu nad tom crkvicom novu veću crkvu sv. Stjepana, ukrasivši je bogato; toj su crkvi postavili i župnika; da je kralj darovao svojom suverenskom vlašću gradu Dubrovniku zemlje: župu, Brgat, Šumet, Gruž, Rijeku dubrovačku, Zaton do Orašca, iz zahvalnosti što ga sjajno primiše, ali pod uvjetom, da se i u tim mjestima sagrade crkve sv. Stjepana iste veličine i istoga sloga; kraljica je Margarita darovala crkvi sv. Stjepana osim zlata i srebra još i sv. moći i dva komada drva sv. Križa, koje je sa sobom donijela; kraljevski se par onda vratio u Bijelu Hrvatsku, i tu je kralj poginuo, ubijen od bana Pribine; grad je Dubrovnik dugo vremena za njim korotovao i održavao svećane zadušnice;⁷⁾ kraljica Margarita udovica vratila se skoro u Dubrovnik, postala duvna, sagradila čedan stan za stanovanje, živjela sveto sa svojim dvoran-kama, koje postadoše također duvne; kraljica je sagradila crkvu sv. Margarite, a njezine dvoranke sagradio crkve sv. Jelene i sv. Lucije, kojih su imena nosile; nećak kraljičin tražio je od Dubrovnika, da mu izruči kraljičin duvnu radi njezina imetka; kasnije je taj nećak i sam živio u Dubrov-

⁶⁾ Jedan anonimni pisac iz god. 1771. u talijanskom rukopisu, koji se čuva u biblioteci dubrovačke aristokratske obitelji g. dra Artura pl. Sarake, advokata (tiskano u kalendaru »Epidauritano« g. 1911) piše, da je kraljica bila po majčinoj lozi rimske krvi.

⁷⁾ Isti anonimni pisac iz rukopisa kod obitelji pl. Sarake piše, da je iduće godine poginuo kralj, kad je otišao iz Dubrovnika. L'anno seguente venne a Ragusa la nuova, che il rè sia morto). Pošto je umro god. 949., to je kralj s kraljicom bio u Dubrovniku god. 948.

niku i darovao iz zahvalnosti Dubrovniku otoke Daksu, Koločep, Sv. Andriju, Lopud, Rudu, Šipan, Jakljan i druge otočice; kraljica Margarita umrla je sveto u Dubrovniku i pokopana je na groblju uz crkvu sv. Stjepana.

Mnoge ove pojedinosti dosada nisu bile prikazane u našoj historiografiji. Kraljica je Margarita bez sumnje prva od poznatih hrvatskih kraljica.

Mjeseca listopada g. 1927. pronađen je u iskopinama u crkvi sv. Stjepana i onaj grob, u koji su god. 1590. prenesene kosti hrvatske kraljice Margarite.

Deset je gotovo vjekova počivala u Dubrovniku hrvatska kraljica Margarita, pa je došlo vrijeme, da joj se oda dostojno poštovanje, koje će nas sjećati moći i veličine starodrevne naše hrvatske države.⁹⁾

BIJELA I CRVENA HRVATSKA

Od sedmoga vijeka prostirala se Hrvatska od rijeke Raše u Istri do Bojane uz Jadransko more, i zvala se od Raše do Neretve Bijela Hrvatska, a od Neretve do Bojane (možda i do Drača) Crvena Hrvatska.

Crvena Hrvatska je obuhvatala uglavnom današnje kotare: Stolac, Ljubinje, Nevesinje, Gacko, Bileće, Trebinje, dubrovačku okolicu sa Pelješcom i Mljetom, Boku kotorsku i Bar, te okolice Cetinja, Virpazara, Crnojević-Rijeke, Podgorice i Nikšića.

Planine Maglić, Dormitor, Vojnik i Kom, kao i rijeke Piva i Tara, te okolica Gusinja i Kolašina nijesu spadale u bivšu Crvenu Hrvatsku.

⁹⁾ Stjepan Miletić, hrvatski dramatičar, napisao je prikaz: »Pribina«, hrvatski kraljevi, dio II., gdje prikazuje kako je hrvatski kralj Stjepan Miroslav sa ženom bio u Dubrovniku, kako ga je ban Pribina ubio i kako se kraljica vratila poslije toga u Dubrovnik. »Vijenaec« god. 1905.